

КАРТА
СВІТУ

ЕМІЛІО
КАЛЬДЕРОН

СЕКРЕТ
ПОРЦЕЛЯНИ

РОМАН

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2015

— Китайська порцеляна, — продовжив він, — була однією з тих легендарних субстанцій, як ріг єдиного або золото алхіміків, з яких люди сподівалися пити вміст Джерела Молодості. Кажали, що порцелянове горнятко вкривалося тріщинами або втрачало колір, якщо до нього наливали отруту.

— З XVIII століття, — пояснив він, — китайські імператори мали колосальний вплив на уяву європейців. Вважалося, що вони були наділені великою мудрістю і жили до глибокої старості, були неупередженими суддями, які керувалися законами Землі та Неба. Пили з порцелянових піал. Будували порцелянові пагоди. Ніжна й блискуча поверхня порцеляни гармоніювала з м'якою та гладкою шкірою їхніх облич. Порцеляна була їхнім матеріалом, так само як золото було матеріалом *Roi Soleil*¹.

Брюс Четун,
Ути, 1988

¹ «Король-сонце» (франц.). — Тут і далі примітки перекладача.

1

Я зрадив, отримавши вдень запрошення Географічного товариства на лекцію під дивною назвою «Секрет порцеляни», яку того самого дня ввечері повинен був прочитати дослідник Пабло Солорсано.

Хоч я й не належав до кола близьких друзів професора Солорсано, ми обидва були членами згаданого товариства і відчували один до одного взаємну повагу й захоплення. Я — лікар за професією, і мене завжди цікавили тропічні хвороби, особливо малярія. По суті я й познайомився із Солорсано під час лекції про згадану хворобу. Нам достатньо було обмінятися кількома фразами, аби стало зрозуміло, що якщо моему характеру був притаманний науковий підхід, то в ньому переважав дух авантюризму. Насправді я навіть не вважаю, що Солорсано можна сприймати як дослідника або географа на кшталт прославленого Мануеля Ірадъера, до прикладу, а радше за любителя пригод.

Але, незважаючи на ці обставини, в особистості Солорсано було щось своєрідне: у нього був природжений хист розповідати історії з власного досвіду перед чисельною аудиторією. У більшості випадків ніщо з того, що він розповідав, не мало нічого спільного з відкриттям нового континенту, ріки або гірського хребта. Його зацікавленням були люди, «людський елемент», як йому подобалось їх називати, бо, на його думку, на характері кожного народу робить відбиток його оточення, і якраз саме ця обставина доводила, що всі люди, незалежно від раси чи релігії, є рівними перед Богом або

Еволюцією. Так, принаймні, це довело недавнє відкриття так званої яванської людини (*homo erectus*) — людського підвиду, який виродився у плані зросту та культурному відношенні, вірогідно, через бідне харчування та вороже середовище. Як і Лейбніц, Солорсано вважав, що відмінність між цивілізованим та диким народом має історичний характер і відповідає етапам, досягнутим у процесі еволюції. Ця неортодоксальна теорія, яка настільки відрізнялась від модних у ті часи теорій, у поєднанні з певною словесною зухвалістю, що виходила за рамки моралі того часу, та з чудовим даром аргументації — усе це робило лекції Солорсано унікальними.

Крім того, він зодягав свої слова в екстравагантне вбрання чи додавав до оповіді назви предметів або знарядь, що належали до культур, про які він розповідав; не говорячи вже про те, що він без зайвої сором'язливості показував публіці фізичні наслідки своїх експедицій, чи то рубець, залишений лапою дикого звіра, чи то ампутовані в результаті тортур, яких він зазнав від якогось невідомого дикого племені, частини кінцівки.

Я знав, що Солорсано провів останні півтора року на Філіппінах. Оскільки політична ситуація у цій далекій колонії за останні місяці ускладнилась, я подумав, що, можливо, його лекція могла б пролити світло на те, що там відбувається. Газети розповідали про існування на архіпелазі злочинної організації під назвою *Катіунан* — насправді її повна назва тагальською мовою *Катаастаасан Кагаланггаланг Катіунан нг мга Анак нг Баян*, переклад якої звучить як «Верховне Достойне Об'єднання дітей Народу» і яка діяла під аббревіатурою ККК, — група флібустьєрів, вождем якої був такий собі Андрес Боніфасіо, спадкоємець засновника цього руху Марсело Іларіо дель Пілар, що претендували на роль визволителів колонії. Насправді, після новин, що прибували з Маніли, складалось враження, що бунт міг призвести до неминучої війни.

Тому, коли я отримав запрошення, то відчув велике полегшення, яке поволі перетворювалось на нетерплячість у міру того, як наближався призначений час.

Солорсано піднявся на кафедру, одягнений у сорочку з манільської коноплі і полотняний піджак кольору ескрю, на голові у нього був незвичний тропічний шолом з волокон *ніто*, місцевої філіппінської папороті. На його лівій руці виднілась помітна пов'язка, а правою він обпирався на ціпок з карабао, філіппінського буйвола, з ручкою з морської черепахи. Знявши капелюха і привітавши членів Географічного товариства та чисельну аудиторію, він почав розповідати:

— Були часи, коли формула виготовлення порцеляни була державною таємницею, за яку змагались великі європейські монархії. Я кажу «європейські», а не «світові», тому що існувала держава, де знали її стародавній рецепт, — Китай.

Століття за століттям багато європейців вирушали до цього далекого королівства в пошуках секрету порцеляни, але незрозуміло чому жоден з них не спромігся розгадати його. Кожен новий мандрівник, що повертався з Китаю, привозив формулу, відмінну від попередньої. Великий Марко Поло запевняв, що порцеляну отримували з глини, яку нагромаджували у формі величезних гір, які протягом тридцяти років піддавали дії вітру, дощу та сонця. Гвідо Панчіроллі стверджував, що порцеляну виробляли з ячної шкаралупи, з панцирів сарани та з гіпсу, і що цю суміш потрібно було розкладати на землі на вісімдесят років. Інші мандрівники, навпаки, стверджували, що секрет порцеляни полягав у тому, щоб глину зберігати закритою в глибоких підземних галереях, без доступу сонця і вітру.

Робили аналіз різних зразків глини, її змішували зі шліфованим склом, кістками, мушлями, піском і навіть з порошком тальку, але результат був завжди однаковим: отриманій кераміці бракувало прозорості, твердості і краси, притаманних китайській порцеляні. Вона навіть не мала тієї дзвінкості, яку видавала порцеляна високої якості при вдаранні. Нікому не

вдавалося винайти спосіб виготовити річ, яка б втілювала білизу місяця і водночас була б майже прозорою. У ній було щось магічне.

Оскільки порцеляна перетворилась на один із предметів, якого найбільше прагнули королі і магнати, то відкриття її формули стало першочерговим завданням, бо можливості збуту порцеляни були нескінченними.

Історія, яку я вам зараз розповім, — це історія одного з цих першопрохідців, що піддавав своє життя смертельному ризику з єдиною метою — знайти секрет, якого так прагнув його володар, король Іспанії Феліпе V.

Мені здається, що після цього короткого вступу я розсіяв ту невідомість, яку викликала у вас назва цієї лекції, а це — головна мета будь-якого проекту, що претендує на те, щоб бути зрозумілим і прийнятим широкою аудиторією, бо, як сказав Конфуцій: «Якщо назва є неправильною, тоді й слова здаватимуться неправдоподібними».

Але, перш ніж продовжити, дозвольте мені прочистити горло ковтком чаю з цієї порцелянової чашки...

3

Уранці 14 лютого 1897 року я піднявся на борт пароплава «*Санто Домінго*» Трансатлантичної компанії, який пришвартувався у порту Маніли. Це був чудовий залізний лайнер, збудований компанією Роберта Найпера у Глазго, завдовжки 104,34 метра, завширшки 11,68 метра, двощогловий з прямими вітрилами, трьома палубами, чотирма трюмами і кліперним носом, пасажиромісткістю 113 осіб у першому класі, 56 — у другому, 8 — у третьому і багатьма сотнями емігрантів.

Мене очікували довгі тижні плавання, і хоча позаду залишались вісімнадцять місяців перебування на Філіппінському архіпелазі, однак я не відчував ностальгії, коли покидав його.